№ 44 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 28 1902 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 28 № 44

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում է միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողաչափին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Սրտանց յայտնում եմ փառաւոր սրտով իմ խորին շնորհակալութիւնը այն բոլոր հիմնարկութիւններին եւ քաղաքացիներին, որոնք թէ հեռագիրներով, եւ թէ նամակներով յայտնեցին ինձ իրանց անկեղծ ցաւակցութիւնը իմ փաղաքշասուն դստեր

ՄԱՐԻԱՄ ՎԱՉԵԱՆՑԻ

անակնկալ մահւան առիթով:

Եղիսաբէթ Սարգսեանց

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մենք պէտք է օգնենք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Էջմիածնի աստուածաբանին. Երկրաշարժից վնասվածների օգտին. Երկրաշարժը Շամախում. Նամակ Երեւանից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Երիցեանի գրական գործունէութեան մասին.

ՄԵՆՔ ՊԷՏՔ Է ՕԳՆԵՆՔ

Արտասահմանեան շոգենաւերը, որոնք գալիս են Սեւ Ծովի արեւելեան ափերը, կարիք ունեն ապրանքների ուրիշ երկիրներ տեղափոխելու համար: Արտասահմանեան առեւտրական տները որոնում են մեր երկրում զանազան տեսակ արդիւնքներ արտասահման տանելու համար: Նրանք իրանց գործակալների միջոցով տեղեկութիւններ են ժողովում թէ արտասահմանեան վաճառանոցների պահանջների վերաբերութեամբ եւ թէ մեր երկրի արդիւնքների յատկութեան եւ քանակութեան մասին: Մենք սկսել ենք շատ իրեր արտահանել, որոնց թւին վերջին երկու տարիները աւելացան եւ թռչնապահութեան արդիւնքներ: Այժմ Քութայիսի նահանգը մեծ քանակութեամբ տնային թռչուններ է արտահանում դէպի Անգլիա եւ ուրիշ երկիրներ:

Արտասահմանեան պահանջի շնորհիւ թռչնապահութիւնը Քութայիսի նահանգում սկսել է զարգանալ: Գիւղական ազգաբնակութիւնը նկատելով, որ նրա տնային թռչունները վաճառվում են լաւ գներով, սկսել է առանձին ուշադրութիւն դարձնել թռչունների խնամատարութեան եւ նրանց տեսակների բարեփոխութեան վրա: Առաջիկայ աշնանը դիտաւորութիւն կայ մի յատուկ թռչնապահական ցուցահանդէս բանալ Քութայիսում եւ պարզել տնտեսութեան այդ ճիւղին վերաբերեալ բոլոր հարցերը: Պէտք է նկատել նոյնիսկ այն հանգամանքը, որ այդ դեռ նոր սկսվող եւ նոր կազմակերպվող արդիւնաբերութեան մէջ էլ մեր հին ասիական թերութիւնները արդէն ցոյց են տուել իրանց պտուղները եւ թռչնապահութեան արդիւնքների մի մասը, որ ստացվել է արտասահմանում, դուրս է եկել անաջող եւ վատ:

Մենք չենք կարող անուշադիր թողնել այն հանգամանքին, որ մեր երկրի արդիւնքների վարկը գցում են խարդախ եւ տգէտ վաճառականները: Մենք պէտք է բնքներս պահանջող լինենք դէպի մեզ եւ հետեւենք, որ մեր երկրից դէպի մեծ վաճառանոցները արտահանվող արդիւնքները լինեն լաւ յատկութեան եւ որ արտասահմանեան վաճառանոցը միշտ վստահութիւն ունենայ դէպի մեր երկրի արդիւնքները: Այլապէս մի քանի ագահ եւ խարդախ գործավար վաճառականների միջոցով կը փչացվի մեր երկրի արդիւնքների վաճառահանութեան գործը:

Արտասահմանեան առեւտրական տները իրանք նպաստում են մեր երկրի արդիւնքների վաճառահանութեան: Ամօթ է մեզ համար, եթէ մենք, փոխանակ բարւոքելու եւ զարգացնելու այդ գործը, խանգարենք նրան մեր անընդունակութեան շնորհիւ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԻՆ

I

Անցեալ տարվայ դեկտեմբերին Կարապետ վարդապետը, աստուածաբան, ճեմարանի տեսուչ, «Արարատի» խմբագիր եւ այլն եւ այլն, հրաման է ստանում յանձնել ամսագիրը նոր նշանակված խմբագրութեան: Նախ քան «Արարատի» էջերից անհետանալը, աստուածաբան վարդապետը չէ մոռանում, որ ինձ հետ հաշիւ ունի տեսնելու եւ նստում է, կատարեալ նահատակութեան է ենթարկում իրան, գրելով ամբողջ 16 սիւնակ ինձ դէմ:

Մի քանի շաբաթ առաջ էր, որ կարդացի Կարապետ վարդապետի այդ նահատակութեան պտուղը: Ժամանակ չունէի պատասխանելու, մանաւանդ որ Շամախու աղէտը ահագին տեղ էր խլում «Մշակից»: Բայց երէկ ստացվեց «Արարատի» անցեալ տարվայ վերջին համարը, ուր Կարապետ վարդապետը հրաժեշտ է տալիս իր ընթերցողներին: Ես յիշեցի, որ ես էլ պարտաւոր եմ «բարի ճանապարհ» մաղթել էջմիածնի non plus ultra աստուածաբանին եւ ահա այժմ մի քանի խօսք եմ ուզում ասել նրան: Ջասել մի քանի խօսք չէ կարելի. Կարապետ վարդապետը անշուշտ կը նեղանայ, եթէ ես անուշադրութեան մատնեմ նրա 16 սիւնակները: Այդքան նահատակվել եւ պատասխանի չարժանանալ—ոչ, դա վիրաւորական է: Եւ որովհետեւ Կարապետ վարդապետը իր այդ յօդուածում ինձ հրաւիրում է լինել քաղաքավարի դէպի իրան, ուստի ես քաղաքավարութեան պարտքս կատարում եմ, դիմելով նրա յօդուածին:

Ես, ճիշդն ասած, չէի սպասում, որ իմ գրուածքներով այդքան մաղձ լինէր ամբարած աստուածաբան վարդապետի մէջ: Միայն այդ խոշոր յօդուածը կարդալուց յետոյ ես զգացի, թէ որքան շատ յանցանք ունեմ Կարապետ վարդապետի առաջ: Դուք կը սարսափէք իմ գործած յանցանքից մանաւանդ այն ժամանակ, երբ իմանաք հետեւեալը: Ես մեղաւոր եմ ոչ միայն այն պատճառով, որ գրել եմ էջմիածնի աստուածաբանների դէմ, այլ եւ այն պատճառով, որ էջմիածնում գտնվել են մարդիկ, որոնք նկարագրել են Կարապետ վարդապետի հրաշալի տեսչութիւնը ճեմարանում եւ այդ նկարագրութիւնները տպվել են «Մշակում»: Կարապետ վարդապետը այդ պատճառով էլ յարձակվում է ինձ վրա: Երեխայութիւն է դա եւ ոչ նոյն իսկ աստուածաբանութիւն: Բայց ինչ արած: Կարապետ վարդապետը բարկացող աստուածաբան է, ó, որքան բարկացող: Ես թոյլ եմ տալիս, որ նա երեխայ էլ լինի իր բարկութեան մէջ: Ի՞նչ վնաս կայ այդ երեխայութիւնից:

Իմ աստուածաբան հակառակորդը այս անգամ էլ փչում է իր հին, արդէն շատ հին դուդուկը «Լուրջ դիտողութիւններ» վերնագրի տակ: Նա ասում է, որ մենք չենք իմանում, թէ ինչ է աստուածաբանը, չենք ընդունում, որ աստուածաբանն էլ հարկաւոր է եւ այլն: Բայց ո՞ւմ է ուզում մոլորեցնել Կարապետ վարդապետը: Մենք աստուածաբան անուան դէմ չենք նախապաշարված, որովհետեւ գիտենք, որ աստուածաբան էր եւ Դաւիթ Շտրաուսը, այլ այն ոգու դէմ, որ կրում են իրանց մէջ հայկական աստուածաբանները, որովհետեւ գիտենք, որ աստուածաբաններ էին եւ այն վարդապետները, որոնք այրել տուին Հուսին: Տարբերութիւնը այս երկու տեսակ աստուածաբանների մէջ, յուսով եմ, պարզ է եւ Կարապետ վարդապետի համար:

Մի ուրիշ մոլորութիւնն էլ այն է, որ ամեն անգամ, երբ խօսում ենք աստուածաբանների մասին, Կարապետ վարդապետը ասում է, թէ էջմիածինը երեք աստուածաբան միայն ունի. մէկը ինքը Կարապետն է, միւսը Գարեգին եւ երրորդը Յուսիկ վարդապետները: Բայց մենք միայն այդ երրորդութիւնը չունենք ի նկատի, այլ բոլոր «Օրմանեան ճետերին», որոնք գուցէ եւ չունեն աստուածաբանութեան դիպլօմներ, բայց այդպիսի դիպլօմներ ունեցողների հետ հարազատ եղբայրներ են: Ի՞նչ տարբերութիւն կայ մի Կարապետ վարդապետի եւ մի Բենիկ վարդապետի մէջ: Թող Կարապետ վարդապետը գտնէ ինչ տարբերութիւն ուզում է, բայց մեզ համար դրանք մի խնձոր են, մէջից կէս արած: Այդպէս եւ շատ այլ խնձորի կէսեր կը գտնենք էջմիածնում եւ էջմիածնից դուրս: Ուրեմն, իզուր է Կարապետ վարդապետը խակոյն հրապարակ նետում իր երրորդութիւնը, չուաքի մէջ թողնելով Տիրայրներին, Բենիկներին եւ այլ մեզ անյայտ անուններ:—Ոգի եւ ոչ կոչում, ուղղութիւն եւ ոչ պատեան: Հասկանալի է:

Կարապետ վարդապետը շատ է բարկանում, երբ ասում ենք, թէ աստուածաբանները եզուիտական մտքեր են տարածում, հակաժողովրդական ուղղութեան են հետեւում: Բարկանալով, սակայն, բան չի դառնայ: «Արարատի» էջերը շատ վկայութիւններ ունեն այդ մասին. ես ինքս շատ անգամ եմ իմ յօդուածներում դուրս բերել այդ գծերը. Նորից վերադառնալ այդ առարկային աւելորդ եմ համարում, մանաւանդ որ Կարապետ վարդապետը սովորութիւն ունի իր կամ իր ընկերակցի գրածը չը գրածի տեղ դնել, մոռանալ, ուրանալ: Այժմեան րոպէին ես կը հրաւիրեմ Կարապետ վարդապետին, որ նա նայէ իր հարազատ, նոյն իսկ դիպլօմակից ընկերին, որ Թիֆլիսում պաշտօն է վարում: Սոփեստութիւնները եւ կուրծք ծեծելը մի կողմ թողեցէք, հայր սուրբ, ձեռքներդ դրէք ձեր սրտի վրա եւ ասացէք,—նկատո՞ւմ էք նրա գործունէութեան մէջ որ եւ է լուսաւոր, լայն սկզբունք, որ եւ է ժողովրդական գաղափար:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԻՑԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Այսպիսի երկարամեայ համբերատար ուսումնասիրութեան համապատասխան պէտք է լինէր եւ հանգուցեալ Երիցեանի արտադրող գրական գործունէութիւնը: Բայց մի ակնարկ ձգելով նրա տպագրված գործերի վրա՝ նկատում ենք, որ 1870—90 թուականների ընթացքում այս գործունէութիւնը այնքան նշանաւոր չէ քանակութեամբ ու որակութեամբ, այն-ինչ յիսնական թուականներին շատանում է գրուածքների թիւը եւ մեծանում է նրանց ներքին գիտնական արժէքը: Միւս կողմից տեսնում ենք, որ առաջին շրջանում նա մեծ քանակութեամբ ընդարձակ ու համառօտ յօդուածներ է տպում պարբերական հրատարակութիւնների մէջ՝ հայերէն եւ աւելի ռուսերէն լեզուներով, այն-ինչ վերջին շրջանում տպագրում է առանձին մենագրութիւններ ու ընդարձակ գործեր: Այս երեւոյթը հեշտութեամբ բացատրվում է նրանով, որ նա առաջին շրջանում դեռ ծանօթանում էր նիւթերի հետ, համբարում, ուսումնասիրում էր նրանց. միեւնոյն ժամանակ օրական ապրուստի համար նա պաշտօններ էր վարում զանազան հիմնարկութիւնների մէջ, որոնք հարկաւ խլում էին նրա ժամանակը եւ ուշադրութիւնը: Այս միջոցում նա աշխատակցում էր պարբերական հրատարակութիւններին եւ նրանցից վարձատրութիւն էր ստանում. իսկ գրքերը ամենալաւ դէպքում հազիւ թէ ծածկէին տպագրութեան ծախքը: Իսկ երկրորդ շրջանում՝ նա արդէն պատրաստ ունի հմտութեան մեծ պաշար. նա թողնում է պաշտօնները, որովհետեւ ապրուստի կողմից ապահովվում է իր մի բարեկամի եւ ընկերի օժանդակութեամբ, եւ միեւնոյն ժամանակ նրա աշխատութիւնները գտնում են հրատարակիչներ: Այս բարեյաջող պայմաններում նա արդիւնաբերում է աւելի շատ եւ աւելի լաւ, եւ եթէ նրա կեանքը գոնէ 10 տարի էլ տեւէր (նա վախճանվեց 61 տարեկան հասակում), մենք անշուշտ կունենայինք նրա լաւագոյն աշխատութիւնները:

Դնում ենք այստեղ ժամանակագրական կարգով Ալ. Երիցեանի առանձին հրատարակված գրուածքների ցանկը՝ որչափ մեզ յայտնի է: 1) «Վաճառական» լրագիր 1866 եւ 1867 թուականներին, Գ. Տէր-Ալէքսանդրեանի խմբագրութեամբ եւ Ա. Երիցեանի գլխաւոր գործակցութեամբ:—2) Ընթերցարան հայ երեխաների համար, աշխատասիրութիւն Գ. Տ. Ա. եւ Ա. Ե. (Գ. Տէր-Ալէքսանդրեանի եւ Ալ. Երիցեանի), 1866: (Երրորդ տպագրութիւնը՝ 1873 թւին):—3) Ութ տարվայ հայերէն օրացոյց՝ ռուսերէն լեզուով: 4) «Кавказская Старина» («Կովկասեան հնութիւն») պարբերական ամսաթերթ, 1872—3 թւերին, №№ 1–8:—5) Ներսէս հինգերորդ Աշտարակցի կաթողիկոսի կենսագրութիւնը, 1878 երեք տետր. (արտատպած «Փորձ» ամսագրից):—6) Чума въ Закавказьи (Ժանտախտը Անդրկովկասում), 1879 (արտատպած «Кавказъ» լրագրից):—7) Վենետիկի Մխիթարեանք, 1883: —8) Экономичискій бытъ государственныхъ крестьянъ Казахскаго уѣзда, Елисаветпольской губерніи (Ելիսաւետպօլի նահանգի Ղազախ գաւառի պետական գիւղացիների տնտեսական դրութիւնը): Նիւթերի Բ. հատորի 3-րդ պրակը. 1886:—9) Գրիգոր Արծրունի եւ նրա քանանհինգամեակը, 1890:—10) Исторія холерныхъ эпидемій въ Закавказьѣ (Խոլերային համաճարակների պատմութիւնը Անդրկովկասում) (արտատպած «Кавказъ» լրագրից) 1892:—11) Սխալ հաշիւ, կոմեդիա չորս գործողութիւնով, 1894:—12) Ամենայն հայոց կաթողիկոսութիւնը եւ Կովկասի հայք XIX դարում, մասն Ա. (1800—1832), 1894: —13) Նոյնը, մասն Բ. Կաթողիկոսութիւն տ. Յովհաննէս Կարբեցւոյ եւ «Պօլօժէնիէ» (1831—1842), 1895:—14) Патріархъ всѣхъ Армянъ Нерсесъ V-й, кн. М. С. и княгиня Е. К. Воронцовы въ ихъ частной перепискѣ (Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ներսէս 5-րդ, իշխան Մ. Ս. Վօրօնցով եւ իշխանուհի Ե. Կ. Վօրօնցովա՝ իրանց մասնաւոր նամակագրութիւնների մէջ), 1898:—15) Պատմութիւն 75-ամեայ գոյութեան Ներսիսեան հայոց հոգեւոր դպրոցի, հատոր Ա. (1824—1850), 1898:—Բացի այս աշխատութիւններից Ա. Երիցեանը ռուսերէն է թարգմանել Սերոբէ Թագուորեանի «Փորձ լեզուագիտական դրութեան» լեզուաբանական թէօրիան 1881 թւի հնագիտական ժողովին ներկայացնելու համար, եւ Նասր-էդդին Խօջայի առակների ժողովածուն, որ առաջ մաս մաս տպագրվեց «Новое Обозрѣніе» լրագրում եւ յետոյ առանձին հրատարակվեց:—Ցիշել նրա անթիւ յօդուածները պարբերական հրատարակութիւնների մէջ՝ մենք չենք կարող: Սրանք բոլորը, հաւատացած ենք, մի առ մի նշանակված կը լինեն հանգուցեալի թղթերի մէջ, որովհետեւ գիտենք, որ նա շատ ճիշդ հաշիւ էր պահում ինչպէս իր գրքերի ու դոկումենտների, այնպէս եւ իր աշխատութիւնների մասին:

Մեր նպատակից դուրս է խօսել այս աշխատութիւնների արժէքի մասին. մենք կամենում ենք միայն մի քանի մատենագրական տեղեկութիւններ տալ թերի մնացած գործերի վերաբերմամբ:

Փաստերի պակասութիւն չը կայ. դատեցէք եւ ասացէք, ճի՞շդ չեն մեր խօսքերը։ Վաղը դուք լինէք ձեր ընկերակցի տեղը, նոյնն էք լինելու. միւս օրը ձեր տեղը կը բռնէ մի ուրիշ, անգլիացամ «Օրմանեան ճեա»—եւ մի եւ նոյնը դարձեալ։

Այսքանը աստուածաբան անուան մասին։

Լէօ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Երկրաշարժից վնասվածների օգտին ստացանք հետեւեալ նուիրատւութիւնները. Թ ի ֆ լ ի ս ո ւ մ—20 րուբլի, Մովսէս Շահնազարեանից։

Ա ր մ ա ւ ի ր ի ց, Բ. Կուսիկեանից—10 ր.։

Վ է լ ի ս ց ի խ է ի ց—15 ր. 20 կ., որ ժողովել է Սիմէօն քահանայ Տէր-Ղազարեանց Սարգիս Օհանեանի տանը եղած կնունքի ժամանակ։

Ր ի պ ի ն ի ց, բժ. Գորգիեանից, 5 ր.։

Օ ր ե օ լ ի ց—6 ր., որ ժողովել է Կ. Նազարեանց հետեւեալ անձերից. Կ. Նազարեան, տ. Ց. Խուդլուբէկեան, Դ. Թուչմանեան, Մ. Գիգիմեան, Ա. Մեասնիկեան, Մ. Բաչմակեան—1-ական ր.։ Գումարն է 6 ր.։

Օ ր ե օ լ ի ց—Մագդալինէ եւ Գէորգ Սրապեաններից 10 ր.։

Զ ա ր ջ օ յ ի ց, Ի. Սագինեանից եւ օր Ս. Սագինեանից—10 ր.։

Ե կ ա տ ե ր ի ն օ դ ա ր ի ց, Մարիամ Կիւրեղեանից եւ Մաննիկ Գասպարեանից 46 ր. 70 կոպէկ, որ նրանք ժողովել են հետեւեալ անձերից. տ.տ. Ա. Պարոնեան 2 ր., Մ. Կիւրեղեան 2 ր., Մ. Գասպարեան 50 կ., օր. Ջ. Եղիսերեան 50 կ., տ. Ա. Տիչէնեան 1 ր., պ. Խ. Աքէմեան 50 կ., տ.տ. Մ. Պըլըքեան 2 ր., Պ. Պօրան-Քէչիչեան 20 կ., Տ. Մանուկեան 2 ր., Հ. Զօլաքեան 1 ր., Թ. Այտինեան 2 ր., Բ. Գասպարեան 50 կ., Մ. Գայֆէճեան 1 ր., Ա. Ինճէեան 1 ր., Թ. Խաչանեան 1 ր., Ե. Զօլաքեան 1 ր., Ս. Աբրահամեան 1 ր., օր. Վ. Գէորգեան 50 կ., տ.տ. Ա. Մարմարեան 2 ր., Ա. Եղիսերեան 50 կ., Թ. Սիմաւոնեան 1 ր. 50 կ., Մ. Կիւրեղեան 1 ր., Ի. Նեսիկեան 1 ր., Ա. Տիլենեան 1 ր., ՈՃՆ 50 կ., Ա. Դաւթեան 50 կ., Ն. Ճիվելիկեան, պ.պ. Ա. Թօփալեան, Ս. Դահաքեան, տ.տ. Ա. Ռահանեան, Ա. Պըլըքեան—1-ական ր.։ Օր. Պ. Կիւրեղեանի եւ օր. Ա. Կակոսեանի կազմած վիճակախաղից 14 ր.։ Գումարն է 46 ր. 70 կ.։

Դ օ ր օ գ օ ւ ժ ի ց, Գ. Դանիէլբէկեանից, 5 ր.։

Ե կ ա տ ե ր ի ն օ դ ա ր ի ց, Ս. Չիլինգարեանից, 137 ր., որ ժողովված է հետեւեալ անձերից. Լ. Մեռկելեան, Ց. Ստեփանեան—25-ական ր., Ս. Չիլինկարեան, Եկատերինօդարի հայ աշակերտների մի խումբ—10-ական ր., Մ. Դաւթեան—6 ր., Գ. Դանգուլեան, Ա. Նիկողոսեան, Դ. Աւետեան, I. Хачаловъ, Կ. Պապեան, տ. Մ. Ստեփանեան—5-ական ր., Պ. Մխիթարեան 4 ր., Վ. Ֆանառճեան, Մ. Բողրամեան—3-ական ր., Ա. Հայկազունի, Պ. Ցովսէփեան, Մ. Շահվէրդեան, կոյր երգիչ Համբօն եւ ընկերները՝ Մուշեղ եւ Սամսօնը—2-ական ր., Բ. Բողրամեան, Կ. Մէլօվ, Ս. Շահվէրդեան, Վ. Ալիազեան, Մ. Փիլօեան, պ. Ղօնդախսազեան, Վ. Սադըխ-օղլի, պ. Բաբաջանեան, պ. Մէլմասյեան—1-ական ր.։ Գումարն է 137 ր.։

Ընդամենը 264 ր. 90 կ., իսկ նախկին ստացվածների հետ միասին 4018 ր. 93 կ.։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ՇԱՄԱԽՈՒՄ

(Նամակ Բագուից)

VII

Մենք մեր անցեալ թղթակցութիւնների մէջ թռուցիկ կերպով արձանագրել էինք, որ Շամախու գաւառում բազմաթիւ գիւղեր երկրաշարժից վնասվել են, իսկ մի քանիսը ուղղակի աւերակ են դարձել։ Այժմ մենք ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Շամախու գաւառում երկրաշարժից վնասված է մօտ 110 գիւղ, որոնցից 23 հայ գիւղեր են, իսկ մնացածը թուրք։ Գիւղերում վնասված մարդիկ եւ անասուններ համեմատաբար շատ քիչ են։ Դեռ ճիշդ տեղեկութիւններ վնասի չափի մասին չը կան։ Այդ երկու օրերը ես ինքս անձամբ մտադիր եմ շրջել այդ տեղերը, յոյս ունեմ ճիշդ տեղեկութիւններ հաւաքել եւ հաղորդել «Մշակի» ընթերցողներին։

Բայց որպէս զի գոնէ մօտաւորապէս գաղափար կազմել վնասի մասին, հաղորդում եմ հետեւեալ տեղեկութիւնները հայ գիւղերի մասին։ Վնասված եւ բոլորովին քարուքանդ եղած են հետեւեալ գիւղերը. Զարգարան—103 տուն, Հնդար—131 տուն, Քոյլուջ—52 տուն, Ենգիքենդ—16, Քերքէնջ—231, Մէյսարի—88, Միրիչէն—35, Սաղիան—160, Ջարխու—52, Փախրաքիւչ—16, Խալիլ-Իվար—17, Ղաջար—37, Մատրասա—483, Քիրվանտ—84, Խան-Քենդի—39, Դարաչիչադ—38, Քալախանի—86, Արփօուտ—46 եւ Գիւրջիվան 240, ընդամենը 2954 տուն։ Այդ տների մեծ մասը գետնի հետ հաւասարվել է, միւս մասը ճաքճաքել եւ բնակութեան համար բոլորովին անպէտք դարձել եւ շատ չնչին մասը անվնաս է մնացել։

Աւելի քիչ վնասված է միմիայն Մատրասա գիւղը եւ այնտեղի բնակիչները համեմատաբար ունեւորներ են։ Խեղճ գիւղացիները, նստած իրանց տների փլատակների վրա, ողբում են իրանց դառն օրը։ Անմիջապէս օգնութիւն է հարկաւոր, սակայն Շամախու կօմիտէտի անդամները, հակառակ իրանց ցանկութեան եւ որոշումներին, ֆիզիքական միջոց չունէին անմիջապէս օգնութիւն հասցնելու։

Պ. Նահանգապետը որոշել է այստեղից մի քանի ձեռնհաս եւ ինտելիգենտ մարդիկ ուղարկել Շամախու կօմիտէտին օգնելու համար։ Այդպիսի կարգադրութիւնը միայն ողջունել կարելի է ու ինչքան շատ լինեն մարդիկ, այնքան շուտ կարելի կը լինի այդ խեղճերի դրութիւնը բարուոքել։

Գիւղացին շատ դժուար կը բաժանվի հողից, այնտեղ նա մեծացել եւ սնվել է։ Մենք վերեւ յիշեցինք, որ գիւղերում անասունները քիչ են վնասվել, հետեւապէս գիւղերում մնում է միմիայն միջոց տալ վերանորոգել իրանց տները։ Պետական կալուածների մինիստրութիւնը, ինչպէս լուր է պտտում, արդէն թոյլատրել է պետական անտառներից ստանալ փայտեղէն։ Ժողովարարութիւնը շարունակվում է։ Ռուսաստանի քաղաքներից դեռ նոր են սկսում ստացվել նուիրատւութիւնները, այն էլ բաւական խոշոր գումարներով. հաւանական է, որ կարելի լինի դրականապէս օգնել։ Ցամենայն դէպս հարկաւոր է խոյս տալ ձրիա՛ բութիւն սովորեցնելուց։

Ց. Մարգանեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Փետրվարի 22-ին.

Թեմական դպրոցի առաջիկայ հոգաբարձական ընտրութիւնը դրդել է մի կարգ մարդկանց ախորժակը եւ որպիսի ջանքեր ասէք, որ չեն լինում նպատակին հասնելու համար. մունջը խօսել է սկսել, քաչուածը հրապարակ եկել։ Քննադատում են անցեալ հոգաբարձութեան վարմունքը, դատապարտում են նրան, անմեղ հրապարակում առաջնորդին, իսկ այդ բոլորը փաստերով իբր ապացուցելու համար վերցրել են առաջնորդարանից կարեւոր գրութիւններ։ Մինչդեռ պատգամաւորների մի մասը, որոնց թւում նաեւ նախկին հոգաբարձուները, զզված բոլորովին՝ անտարբեր են դէպի այս ընտրութիւնը, տեսնելով դպրոցի պատերի մէջ քմահաճոյք եւ խնամիութիւն, միւս մի մասն էլ մտածում է միմիայն հոգաբարձութեան անարդար կերպով խլված իրաւունքների մասին,—այդ մարդիկ, միացած այսքան աղմուկների պատճառ եղող մի երկու ուսուցիչների հետ՝ պարսաւում, պախարակում են անձնաւորութիւններ, միայն անձնաւորութիւններ։

Իւրաքանչիւր հոգաբարձութիւն, որ ստիպված է եղել ժողովրդի իրաւունքների պաշտպանութեան համար կռիւ մղել առաջնորդների հետ, միշտ ենթարկվել է խաւարամիտ տիրասէրների հայհոյանքներին, այնպէս որ ներկայ արշաւանքը շատ բնական էր. սակայն զզուելին այն է, որ այդ մարդիկ հագել են սիրամարգի փ'ետուրներ, իրանց անուանում են լրջամիտ, ձեւանում կողմնակից հոգաբարձական իրաւունքների ոչ միայն տնտեսական, այլ եւ ուսումնական մասի, անբռնաբարելի են համարում հոգաբարձական իրաւունքները, բայց մի եւ նոյն ժամանակ պաշտպանում են այն առաջնորդին, որը չէ քաշվում ասելու, թէ հոգաբարձութեան պաշտօնն է կաւիճ առնել դըպրոցի համար, չէ քաշվում առաջարկելու Կաթողիկոսին նոյեմբերի 12-ի իր գրութեամբ այս բնորոշ նախադասութիւնը։ «Միանգամայն ընդ միշտ բառնալ յիրաւանց տեսչի եւ հոգաբարձուաց զինքնակամ արձակումն վարժապետաց», մի նախադասութիւն, որին անմիջապէս հետեւում է նոյն միտքը պարունակող կօնդակ։ Երկուսից մէկը, պարոններ լրջամիտներ, կամ դուք անգէտ ձեւանալով այն բոլոր անցքերին, որոնք դառնում էին թեմական դպրոցի շուրջը, թող էք փչում հասարակութեան աչքերին կամ, միանգամայն զուրկ լինելով ուղղութիւնից, սկզբունքից, ձեզ համար գոյութիւն ունի միմիայն անձնաւորութիւնը, պաշտօնը, դիրքը։

Հոգաբարձութիւնը արձակեց մի քանի ուսուցիչներ, որոնցից մէկն էր Սուքիաս արքեպիսկոպոսի եղբօրորդին—Մակար վարժապետը։ Որ այդտեղ անձնական հաշիւը դեր չէ խաղացել,—ապացոյց է այն հանգամանքը, որ մինչ այդ՝ հոգաբարձութեան եւ առաջնորդի յարաբերութիւնները շատ լաւ էին, հետեւապէս եթէ հոգաբարձութիւնը հաշիւներով առաջնորդի, հացով հարուստ, սեղանով առատ, խ… րաչան առաջնորդի խաթեր պիտի պահէր Մ… կար վարժապետին. այն ինչ նա որոշեց … բանը, ի նկատի ունենալով դպրոցի շահը, վ… ժապետի անպէտքութիւնը այդ հիմնարկ… թեան մէջ։ Այն ինչ Սուքիաս եպիսկոպ… որը թեմական դպրոց ասելով հասկան… է իր եղբօրորդին, համաձայնելուց եւ … ռի տակ ստորագրելուց յետոյ, իր մօտ … ւիրելով ուսուցիչներին՝ նիւթում է այն … մութիւնը, որը յայտնի է մեր ամբողջ հ… րակութեան եւ որը վերջացաւ հոգաբար… թեան կրկնակի հրաժարականով։ Այժմ, պա… ներ, ձեռքներդ խղճերիդ խոստովանեցէք… դարութիւնը ո՞րի կողմն էր, վեց հոգաբարձ… ների, թէ՞ Էջմիածնից ուղարկված մի եպիս… պոսի։ Դուք կարող էք լինել կղերական, … ձեր իրաւունքն է, այդ ձեր ճաշակի բանն… բայց այդպէս էլ երեւացէք, այդ գոյնով … հրապարակ եկէք, որպէս զի մեր ժողովուր… ճանաչէ իր անվեհար կղերին եւ ըստ այն… վարվի։

Ա—Դ…

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Ուզունթալա գիւղ, Ղազախի գա… ւառ, փետրվարի 20-…

Ես, ինչպէս ժողովրդի հովիւ, յայտնում… որ մեր գիւղում սաստիկ կարօտութիւն է… րում. քաղցածութիւնից շատերն ուշաթա… լինում եւ շատերն ամբողջ շաբաթներով … երես չեն տեսնում. այրիները, որբերը եւ … քաւորները նոյնպէս չեն կարողանում գտնե… րանց օրվայ պարէնը։ 150 գերդաստան … համարեա 100 տուն ծուխ աղի արտասուն… թափում. ոչ ունեն անասուն, որ վաճառե… գնեն հաց, եւ ոչ մի տեղից ունեն յոյս։ Ու… խնդրեմ խոնարհաբար հրատարակել այս … ղերը, հրաւիրելով նրանց վրա բարեգործն… ուշադրութիւնը։

Մկրտիչ քահանայ Տէր-Գէորգեան…

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երեքշաբթի, փետրվարի 26-ին, Թիֆլ… նահանգապետի բնակարանում, Նրա Նախագ… հութեամբ, տեղի ունեցաւ Ախալքալաքի գա… ռի երկրաշարժից վնասվածներին օգնող գլ… ւոր կօմիտետի նիստը։ Եղած զեկուցումից … երեւաց, որ այժմ կօմիտետի գլխաւոր … տներ չինելու գործն է, որը դիտաւորութ… կայ այս ամառ բոլորովին կատար… վերջացնել։ Ընդամենը փող հաւաքվել է … այժմ 232,738 րուբլի 22 կոպէկ, որից … է չը ծախսված 35,000 րուբլիաչափ մի … մար։ Գիւղական տները չինելուց յետոյ … չադրութեան կառնվեն եւ մի քանի խնդիրն… որոնք վերաբերում են եկեղեցիների եւ դպր… ների չինութիւնների վերանորոգութեան։ Տ… րից իւրաքանչիւրը միջին թւով կը նստէ … րուբլի։ Նրանք բաղկացած են քարաշէն եր… սենեակից, որոնց մէջ շինված կը լինեն եր… պական վառարաններ. տանիքը այնպէս է … մարեցրած, որ նա ծանր չը լինի եւ չը վնաս… երկրաշարժից։ Տանիքը փայտեայ է։ Կօմիտե… վճռեց ամառվայ վերջում ուղարկել Ախալք… լաքի գաւառը մասնագէտներ՝ տները նայել… բոլոր հաշիւները քննելու համար։

—

Նախ եւ առաջ՝ թերի է մնացել Ա. Երիցեանի ամենալուրջ աշխատութիւնը—Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը։ Այս աշխատութեան առաջին հատորի առաջաբանում հեղինակը յայտնում է, թէ բոլոր գործը բաղկացած կը լինի երկու հատորից. առաջինը կը պարունակէ Ցովսէփ, Դաւիթ, Դանիէլ եւ Եփրեմ կաթողիկոսների ժամանակները, 1800-ից մինչեւ 1832 թուականը։ Երկրորդը կը պարունակէ Ցովհաննէս, Ներսէս, Մատթէոս, Գէորգ եւ Մակար կաթողիկոսների ժամանակները եւ կը հասնի մինչեւ 1893 թ. սեպտեմբերը—մինչեւ այժմեան Վեհափառ Կաթողիկոսի ս. օծումը։ Բայց առաջին հատորը տպագրելուց յետոյ, հետըզհետէ աւելացող նիւթերի պատճառով՝ հեղինակը ստիպվեց երկրորդ հատորը (590 երեսանոց) նուիրել միմիայն Ցովհաննէս կաթողիկոսին (1831—1842). եւ առաջաբանում յայտնեց, որ գործի երրորդ հատորը կը բովանդակէ Ներսէս հինգերորդի կաթողիկոսութիւնը, չորրորդը՝ Մատթէոսի եւ այլն, այնպէս որ ամբողջ աշխատութիւնը կը բաղկանայ հինգ կամ վեց հատորից։

Երրորդ հատորը, (Ներսէս 5-դի կաթողիկոսութիւնը) ինչպէս յայտնի է՝ դուրս չեկաւ։ Հանգուցեալը երկար ժամանակ գրում էր այս հատորը, որ քանի գնում՝ ստուարանում էր։ Նա արդէն գրել էր եւ պատրաստ ունէր Ներսէսի կաթողիկոսութեան երկու հատորը եւ յոյս ունէր, թէ երրորդ հատորով կը վերջանայ այդ կաթողիկոսութիւնը։

Միւս թերի աշխատութիւնն է Ներսիսեան դպրոցի պատմութիւնը, որի առաջին հատորում պատմութիւնը հասցրած է սկզբից մինչեւ 1850 թուականը (1824—1850)։ Այստեղ էլ հեղինակին նոյնն է պատահել՝ ինչ որ հայոց կաթողիկոսների պատմութեան մէջ։ Սկզբում նա մտադիր էր մի հատորում ամփոփել Ներսիսեան դպրոցի ամբողջ պատմութիւնը, բայց մի կողմից հետզհետէ ծանօթանալով նորանոր նիւթերի հետ եւ միւս կողմից մասնագէտ մարդու մանրակրկտութեամբ տեղ տալով երկրորդական մանրամասնութիւններին՝ նա ստիպվեց ընդարձակել աշխատութեան սկզբնական ծաւալը։ Նա կարծում էր, որ երկրորդ հատորով կը վերջացնէ ամբողջ գործը, բայց երկրորդին ձեռնարկելիս՝ արդէն զգաց երրորդի անհրաժեշտութիւնը եւ չորրորդի հեռանկարը։ Երկրորդ հատորից տըպագրված է 144 եւ պատրաստ նիւթ կայ աւելի քան 100 երեսի եւ պատմութեան թելը հասցրած է մինչեւ 1857 թուականը։

Երրորդ թերի մնացած եւ վերջին աշխատութիւնն է ռուսերէն լեզուով՝ հայոց եկեղեցու նախկին յարաբերութիւնը Ռուսաստանի հետ, որը հեղինակը մտադիր էր, սկսելով ամենահին ժամանակներից, հասցնել մինչեւ 17-րդ դարի սկիզբը, որտեղից սկսվում է Կ. Եզեանի նոյնանման աշխատութիւնը, որ տպագրվեց «Кавказскій Вѣстникъ» ամսագրում (1901, սեպտեմբեր)։ Այս աշխատութեան հազիւ կէսը կարողացաւ գրել Ա. Երիցեանը, որից մի հատված կարդաց Հնագիտական ընկերութեան նիստերից մէկում, որ եւ տպագրվեց «Кавказскій Вѣстникъ»-ում (1901, դեկտեմբեր)։

Բայց այս բոլոր, տպագրված եւ անտիպ աշխատութիւնները փոքր բան են երեւում այն ընդարձակ գործի համեմատութեամբ, որով պարծենում էր՝ ընդհանրապէս համեստ Ալ. Երիցեանը եւ որը վերջացնելը իր կեանքի միակ իղձն էր համարում։ Նշանաւոր Ցովսէփ կաթողիկոս Երկայնաբազուկ Արղութեանը, որ շատ կարեւոր քաղաքական դեր կատարեց 18-րդ դարի վերջերում՝ ընդարձակ գրագրութիւն ունէր իր ժամանակի երեւելի գործիչների հետ։ Այս գրագրութիւնները, որոնք պատմական մեծ արժէք ունեն ոչ միայն հայոց, այլ եւ Կովկասի եւ Ռուսաստանի պատմութեան համար, կազմելիս են եղել չորս շատ մեծ հատորներ, մանր տառերով գրած, մի մասը նոյն ինքն Ցովսէփ արքեպիսկոպոսի ձեռքով, իսկ մեծ մասը՝ նրա քարտուղարների։ Այս չորս հատորներից երեքը հանգուցեալ Ալ. Երիցեանի սեփականութիւնն էին կազմում (չորրորդը կա՞յ եւ ո՞րտե… յայտնի չէ). եւ նա երեսուն տարի աշխա… է այս հատորների վրա, ուսումնասիրել, … կաւոր համարած թղթերը ռուսերէն թարգմա… նել եւ ծանօթութիւններ գրել։ Նա գրել … արդէն մօտ 3000 ծանօթութիւն, որոնք լու… բանում էին թղթերի մէջ ակնարկված անցքե… րը եւ անձերը, բայց դեռ չէր վերջացրել։ Բ… նիցս անգամ նա մտադրվել էր ձեռք զար… այս գործի հրատարակութեան (գրագրութիւ… ները՝ ծանօթութիւններով լուսաբանված), բ… տպագրութեան ծախքի մեծութիւնը յետ … կանգնեցնում նրան։ Հերու աշնան, բարեկա… ների յորդորներից ու թախանձանքներից դր… ված՝ նա որոշեց դիմել Ցովսէփ կաթողիկ… ձեռքով հիմնված Նոր-Նախիջեւան քաղաք… նրանից բարեբարված Աստրախանի հայ հա… րակութեան օգնութեան՝ այդ գործը տպագ… լու համար. Նամակը պատրաստ էր ար… բայց հիւանդութիւնը կանխեց, վրա հասաւ … փետրվարի 21-ին ընդ միշտ կտրեց մեր յոյ… այս լայնածաւալ գործը տպագրված տես… Երիցեանի հմտալից ծանօթութիւններով։

Շատ ցանկալի կը լինէր տպագրել մի լ… կատար ցուցակ հանգուցեալի բոլոր տպագրվ… եւ անտիպ աշխատութիւնների։

Ստ. Մալխասեանց

Շամախուց, մեր թղթակից Ս. Սարգիս-բէկեանից, երէկ, փետրվարի 27-ին, ստացանք հետեւեալ հեռագիրը. «Իշխան Օբոլենսկի հասաւ առաւօտեան ժամի 4-ին, երբ սաստիկ քամին տեղահան էր անում վրանները։ Իշխանը յայտնեց ազգաբնակութեան Նորին Մեծութիւն Թագաւոր կայսրի ցաւակցութիւնը եւ խոստացաւ, երկրաշարժի դրութեան հետ ծանօթանալուց յետոյ, անել կարեւոր կարգադրութիւնները։ Ապա իշխան Օբոլենսկի նայեց քաղաքը։ Տեղական կոմիտէի անդամները ներկայացան Թագաւոր կայսրի լիազօրին եւ բերանացի հաշիւ տուին իրանց գործունէութեան մասին։ Կոմիտէը վճռել է 50,000 տախտակ բերել տալ ժամանակաւոր բնակարանների շինութեան համար։ Երէկ գիշեր տեղի ունեցան երկու միջակ ուժի եւ երկու թոյլ ցնցումներ»։

—

«Кавказъ» լրագրում կարդում ենք. «Պարբերական հրատարակութիւնների թիւը հետզհետէ աւելանում է Կովկասում։ Մեր ստացած տեղեկութիւններով, լեռնային ինժեներ Գրինեվին իրաւունք է տուած հրատարակել Բագւում, նախնական գրաքննութեան թոյլտւութեամբ եւ իր խմբագրութեամբ, մի ամենօրեայ լրագիր «Бакинскія Извѣстія» անունով, որ կը հրատարակվի այն ծրագրով, որով սովորաբար հրատարակվում են ամենօրեայ լրագիրները։ Տարեկան վճարը 8 ր. 50 կոպէկ է»։

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Բագուի տեխնիկական ընկերութիւնը ուղարկել է այստեղ ինժեներ-գէօլոգ Տէր-Միքայէլեանին եւ Մակարեանին, որպէս զի սրանք ճանապարհորդեն գաւառում, ուսումնասիրեն զանազան երեւոյթներ, երկրաշարժից մնացած զանազան հետքեր եւ մի շարք հրահանգված հարցերի մասին տեղեկութիւններ ժողովեն։ Դրանց հետ ուղարկված է եւ մի լուսանկարիչ։ Պետերբուրգից ուղարկված մասնագէտների յանձնաժողովն եւս տեղս հասաւ, որը պէտք է հետազօտէ Շամախին երկրաշարժի տեսակէտից»։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ մեզ գրում են. «Փետրվարի 18-ին, երկաթուղային կլուբի դահլիճում դերասանուհի Լ. Ելգինովայի աջակցութեամբ կայացաւ երեկոյթ յօգուտ Շամախու վնասվածների. յետոյ տեղի ունեցաւ փոքրիկ համերգ, որին մասնակցում էր եւ պ. Մ. Վարդիկեանը, որը երգեց մի քանի հայերէն երգեր. պ. Գրիգոր Միրզայեանը իր պատրաստած թառի եւ քամանչի խմբով (թւով 13) բաւական աջող նուագեց մի քանի հայերէն եղանակներ, որոնք կրկնվեցին մի քանի անգամ, հասարակութեան ցանկութեամբ։ Բաւական գեղեցիկ պարեց ուսանող պ. Ծատուրեանը լէզգինկա եւ երկար ծափահարութեամբ ստիպեցին պարել մի քանի անգամ. պարերը շարունակվեցին մինչեւ 3 ժամը»։

—

ՍԵՒ-ՔԱՂԱՔԻՑ մեզ գրում են. «Ահա երկու ամսից աւելի է, ինչ Սեւ-քաղաքում ռուս սիրողների խումբը ամեն կիրակի տալիս է էժան գներով ժողովրդական ներկայացումներ։ Այդ ներկայացումների ժամանակ դահլիճը լցվում էր բանուոր դասակարգով. յաճախում էին տեղիս հայ եւ ռուս ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչները իրանց ընտանիքներով։ Մի երկու այդպիսի ներկայացումներից յետոյ կարիք զգացվեց հայկական ներկայացումների, քանի որ այստեղ գտնվում են բաւականաչափ հայ աշխատաւորներ, որոնք թէեւ լինում էին այդ ներկայացումներին, բայց լեզու լաւ չը գիտենալու պատճառով, ոչ մի տպաւորութիւն, ոչ մի օգուտ չէին ստանում։ Վերջապէս, փետրվարի 20-ին, տեղիս ժողովրդական աուդիտորիայում, մի քանի երիտասարդների շնորհիւ, որվեց առաջին հայկական ներկայացումը էժանացրած գներով։ Խաղացին երկու փոքրիկ եւ մի եւ նոյն ժամանակ բովանդակութիւնից զուրկ վօդեվիլներ՝ «Խէչօի թուղը» եւ «Բաղդածներ»։ Ներկայացումը խաղի կողմից, պէտք է ասել, շատ աջող էր եւ մեծ զուարճութիւն պատճառեց հասարակ դասակարգին։ Ամբողջ դահլիճը լիքն էր երկու սեռի հասարակութեամբ։ Այդ ուրախալի երեւոյթի հետ միասին պիտի արձանագրել եւ այն տխուր փաստը, որ ինչ թատերասէրները ստիպված էին խաղալ այնպիսի պիեսներ, որոնց մէջ չը լինի կնոջ դեր, որովհետեւ առ այժմս զուրկ են կանացի ույժերից, չը նայած որ այստեղ ապրում են բաւական հայ ինտելիգենտ ընտանիքներ»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Հիւանդների համար Թուրքերի թաղի մայդանում շինված ժամանակաւոր տախտակեայ բարակներին փոխարինեցին Բագուից ստացված կարգին շարժական բարակները, որոնք այժմ կանգնեցրած են քաղաքային այգում երկու առանձին մեծ ու յարմար շինութիւններով։ Այնտեղ այժմ պառկած են 30 հիւանդներ, որոնց բժշկական օգնութիւն հասցնողների թիւը համնում է 14-ի։ Այդ անհամեմատ մեծ շտատը կոմիտէի վրա ծախս է նստում իւրաքանչիւր ամիս 2500 ր., որ պիտի հոգացվի նուիրատուների կոպէկներից։— Այսօր, փետրվարի 24-ին, Թիֆլիսից սպասվում է այստեղ բժշկապետ Մալինին»։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են. «Գոգօլի մահվան յիսնամեակի օրը տեղիս քաղաքային դպրոցի դահլիճում կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ։ Հետեւեալ օրը, փետրվարի 22-ին, նոյն դահլիճում տեղի ունեցաւ գրականական առաւօտ։ Կարդացվեցին հեղինակի գրուածքներից հատուածներ. աշակերտական խումբը երգեց մի քանի երգեր։ Ի միջի այլոց պ. Տէր-տէրեանցը Գոգօլի աշխարհայեցողութիւնը եւ գրականական ուղղութիւնը ընդհանուր գծերով բնորոշող մի ընդարձակ ճառով աշխատեց ծանօթացնել ներկայ գտնվող հասարակութեանը նրա նշանակութեան հետ։ Գաւառապետ Ղորղանեանցը եւ եկեղեցիների գործակալ Խ. վ. Մուրադբէկեանը աշակերտներին քաղցրաւենիք բաժանեցին»։

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Փետրվարի 21-ին Ասխաբադում մի առանձին կենդանութիւն էր տիրում։ Այդ օրը տօնվում էր ռուս տաղանդաւոր գրող՝ Ն. Գոգօլի մահվան յիսնամեակը։ Չը նայելով, որ նախընթաց օրը եղանակը մռայլ եւ անձրեւային էր, սակայն այդ օրը անսպասելի կերպով երկինքը պարզվեց եւ արեւը իր ջերմագին, դուրեկան ճառագայթներով ստիպում էր կարծես մարդկանց կենդանանալ, աշխուժանալ... Որովհետեւ Գոգօլի յիշատակին պիտի մի փառաւոր արձան կանգնեցնվի արական գիմնազիայի արեւմտեան դռան հանդէպ, ուստի արձանի տեղի վրա պիտի օրհնութեան հանդէսը այդ օրը կատարվէր (իսկ արձանի բացումը յետաձգված է ուրիշ ժամանակի)։ Կէսօրին բոլոր դպրոցների աշակերտներն ու աշակերտուհիները հաւաքվել էին այստեղ. խուռն բազմութիւնը բռնել էր գիմնազիայի լայնարձակ բակը։ Հանդէսին ներկայ էր նաեւ երկրիս կառավարչապետ գեներալ Ուսբոտինը եւ նրա օգնական գեներալ Նեֆիոդովը մի քանի անձինքների հետ։ Կրօնական ծիսակատարութիւնը վերջանալուց յետոյ, ամբիոն բարձրացաւ գիմնազիայի ռուսաց լեզուի ուսուցիչ պ. Վօլկօվ եւ իր երկար ճառով ծանօթացրեց հանդիսականներին Գոգօլի կենսագրութեան հետ, առանձնապէս շեշտելով նրա՝ ռուսաց գրական ասպարէզում ունեցած մեծ նշանակութեան վրա եւ ընդգծելով նրա առանձնայատուկ բնաւորութեան մի քանի գծերը։ Ծառախօսութիւնից յետոյ երգեցիկ քառաձայն խումբը, օրկէստրի ձայնակցութեամբ, երգեց յատկապէս այդ օրվայ հանդէսի համար պատրաստված երգը, որով եւ վերջացաւ հանդէսը գիմնազիայում։ Իսկ երեկոյեան վելօսիպեդիստների եւ զինուորական ակումբների դահլիճներում կայացան ներկայացումներ. առաջինում խաղացվել է «Женитьба», իսկ վերջինում՝ յայտնի «Ревизоръ» կոմեդիաները. խաղացողները սիրողներն են եղել։ Այնուհետեւ հանդէս կար նաեւ հասարակական ժողովարանի դահլիճում, ուր հայ հասարակութեան ներկայութեամբ պ. Ց. Թումանեանց կարդաց Գոգօլի համառօտ կենսագրութիւնը հայերէն լեզուով, ընդգծելով նրա բարձր արժանաւորութիւնները եւ ապա ինժեներ պ. Զարաֆեանը, ասելով մի քանի խօսք ընդհանրապէս գրողների մասին, կարդաց հայերէն «Տարաս Բուլբայից» մի հատուած, իսկ այնուհետեւ սկսվեցին պարեր։ Մուտքը ամեն տեղ ձրի էր»։

—

ԴՕԽԿՈՒԶ գիւղից (Երեւանի գաւառ) մեզ գրում են. «Ահա երկու շաբաթ է, որ մեր գիւղում անասունների մէջ մի տեսակ ցաւ է ընկել։ Հիւանդութիւնը վարակիչ է եւ սարսափելի տարածված։ Առողջ տաւարը երբ մօտենում է հիւանդին, կարծէք նրանից մի ինչ-որ հոտ է առնում եւ յետեւի ոտների վրա պտտվելով՝ վայր է ընկնում։ Անցնում է մի քանի ժամ, եւ այդպէս խեղճ անասունը, երկար խոխոալուց ու տանջվելուց յետոյ, խեղդամահ է լինում։ Գիւղում չի գտնվի մի մարդ, որ իր ունեցած տաւարներից 3—4-ը կորցրած չը լինի։ Բայց գիւղացիք բժշկութեան մի նոր միջոց են հնարել. երբ նրանք կարողանում են իսկոյն իմանալ տաւարի հիւանդութիւնը՝ նրա բերանը լցնում են մի երկու գդալ հինա, ջրի հետ խառնած, եւ, ինչ էք կարծում, ով որ շուտ կարողանում է այդ անել՝ անասունը բժշկվում է։ Անասնաբոյժն էլ, երբ տեսնում է որ որ եւ է մէկի անասունը հիւանդացել է՝ իսկոյն այդ հիւանդի հետ այրել է տալիս եւ միւսներին, հատին վճարելով հինգ րուբլի։ Ճանապարհների հաղորդակցութիւնը փակված է, եւ ժողովուրդը մեծ տագնապի մէջ է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Մօտ օրերումս Բուդապէշտում լոյս տեսաւ մի բրօշիւր «Արքայական տան հարցը Սերբիայում» վերնագրով։ Բրօշիւրի հեղինակը խիստ կերպով յարձակվում է Օբրէնօվիչների արքայական տան վրա, դատապարտում է Ալէքսանդր թագաւորի քաղաքական գործունէութիւնը եւ նրա կողմից ոճիր է համարում Սերբիայի դէմ այն, որ նա ամուսնացաւ Դրագա Մաշինայի հետ։ Հեղինակի կարծիքով այս ամուսնութիւնը վտանգի անսպառ աղբիւր է սերբիական թագաւորութեան համար, որի փրկութիւնը հնարաւոր կը լինի միայն այն ժամանակ, եթէ Ալէքսանդր թագաւորը հրաժարվի գահից յօգուտ Կարագէօրգէվիչների։ Բրօշիւրը մեծ աղմուկ հանեց քաղաքական շրջաններում։ Գերմանական թերթերից մի քանիսը հաւատացնում են, որ բրօշիւրի հեղինակները սերբիական նախկին երկու մինիստրներ են՝ Ջօրջեվիչ եւ Պետրօվիչ։

—Հռոմի «Tribuna» կիսապաշտօնական լրագիրը մի առաջնորդող յօդուած է նուիրում այն ճառին, որ արտասանեց Վիլհելմ կայսրի եղբայր պրինց Հենրիխ Նիւ-Եօրկում, մամուլի ճաշկերոյթի ժամանակ, մամուլի կենաց բաժակը առաջարկելիս։ Այդ առաջնորդողում «Tribuna», ի միջի այլոց, ասում է. «Երբէք մամուլին չէ վիճակվել ճանաչված տեսնել իր արժանաւորութիւնները այնպէս լիակատար կերպով, ինչպէս այդ արեց պրինց Հէնրիխ Նիւ-Եօրկում»։ Ապա «Tribuna» գովաբանում է գերմանական կայսրին նրա համար, որ նա ընդունեց մամուլը, որպէս «նոր մեծ պետութիւն»։

—Գերմանական Վիլհելմ II կայսրի պահանջմամբ, ներքին գործերի մինիստրութիւնը հաշիւ ներկայացրեց պրուսական պատգամաւորների ժողովին գաղթականական մասնաժողովի գործունէութեան մասին Պօզնանի մեծ-իշխանութեան մէջ եւ արեւելեան Պրուսիայում։ Գաղթականական մասնաժողովի նպատակն է, ինչպէս յայտնի է, հողեր գնել լեհացիներից այդ նահանգներում եւ նրանց վրա բնակեցնել գերմանացի գիւղացիներին պրուսական ներքին նահանգներից։ Այս նպատակի իրագործման համար մասնաժողովը երկու անգամ ստացել է կառավարութիւնից 100-ական միլիօն մարկ։ 1901 թւականի ընթացքում մասնաժողովը գնել է ընդամենը 17,019 հեկտար հող, որից լեհացիները ծախել են ընդամենը 4,700 հեկտար կամ 28 տոկոս. մնացած քանակութիւնը մասնաժողովը գնել է գերմանացիներից։ Իր տասն եւ հինգամեայ գործունէութեան ժամանակ գաղթականական մասնաժողովը գնել է ընդամենը 164,494 հեկտար, վճարելով 113,914,985 մարկ։ Այս ամբողջ քանակութիւնից լեհացիներից գնված է 87,736 հեկտար կամ 53 տոկոսը։ Կաթոլիկական կենտրոնի օրգան «Germania» լրագիրը ուշադրութիւն է դարձնում այն հանգամանքի վրա, որ գաղթականական մասնաժողովը նպատակ է դրել իրան ոչ միայն գերմանացնել Պօզնանը, այլ եւ բողոքականութիւն տարածել այնտեղ։ Իր գործունէութեան ամբողջ ընթացքում մասնաժողովը հողեր է բաժանել կաթոլիկ գերմանացիներին միայն 6 հազար հեկտար եւ իր շինած 20 եկեղեցիներից միայն մէկն է յատկացրել կաթոլիկներին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

26 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ փետրվարի 25-ին, պրօկուրօրի կարգադրութեամբ, կնքված են Պետերբուրգ-Ազովեան առեւտրական բանկի գործերը։ Պրօկուրօրական հսկողութեան միջամտութեան պատճառն այն է, որ առեւտրական դատարանը վճիռ կայացրեց այսօր սնանկ հրատարակել բանկը։—Փետրվարի 26-ին ի Տէր հանգուցեալ Կայսր Ալէքսանդր III-ի ծննդեան օրվայ յիշատակին, Պետրօպավլօվսկի տաճարում, Նոցա Կայսերական Մեծութիւնների եւ Կայսերական Ընտանիքի անդամների ներկայութեամբ, պատարագ մատուցվեց եւ հոգեհանգիստ կատարվեց։ Նոյն առաւօտն եւ եթ Կայսր Ալէքսանդր III-ի Նովօչէրկասկեան գունդը իր Իշխանական շեֆի դամբարանի վրա հոգեհանգիստ կատարեց։—Պետերբուրգ վերադարձան հաղորդակցութեան ճանապարհների, արդարադատութեան եւ պետական կալուածների մինիստրները։

ՎՕՐՕՆԷԺ։ Հիմնված է երդուեալ դատաւորների խորհրդակցութիւն։

ՎԻՆԴԱՎԱ։ Այստեղ բացվում են պետական եւ ռուսաց առեւտրա-արդիւնաբերական բանկերի բաժանմունքներ։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Վարշավայի գիւղատնտեսական սինդիկատը հիմնում է էմէրիտալ դրամարկղ ծառայողների համար։—Երկրի առեւտրական դպրոցներում մտադրութիւն կայ մտցնել լատիներէն լեզուի ոչ պարտաւորիչ դասատւութիւն։—Զէմստվօի կրէդիտային ընկերութիւնը նշանակել է ծախելու համար 69 կալուածքներ։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ «New-York-Herald» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, Միացեալ-Նահանգների Պետերբուրգի դեսպան Տօուէր յանձնեց արտաքին գործերի իր մինիստրութեան մի հետաքրքիր տեղեկութիւն Ռուսաստանի գործունէութեան եղանակի մասին սպանօ-ամերիկական պատերազմի ժամանակ։ Դեսպանը յիշեցնում է մի եւ նոյն ժամանակ, որ Պաունսէֆօտ աշխատում էր համոզել պետութիւններին, որ նրանք իրանց դժգոհութիւնը յայտնեն Միացեալ-Նահանգների քաղաքականութեան վերաբերմամբ։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Կարմիր Խաչի տեղական վարչութիւնը կրկին տասը հազար րուբլի ստացաւ ընդացաւով հիւանդներին օգնութիւն հասցնելու համար։

ՄՕՍԿՎԱ։ Օխոտնօրիադի չուկայի վաճառականները հանգանակութիւն են բացում շինել տալու ս. Ալէքսանդր Նէվսկու եւ այն բոլոր սրբերի պատկերները, որոնք տօնվում են Կայսր Ալէքսանդր II-ի կեանքում առանձին նշանակութիւն ունեցող օրերում։ Վաճառականները մտադրութիւն ունեն տանել պատկերը Պետերբուրգ, Ազատարար—Թագաւորի դամբարանի վրա, գիւղացիների ազատութեան քառասնամեակը յաւերժացնելու համար։

ՕԴԷՍՍԱ։ Պօստերի եւ հեռագրատների գլխաւոր հրամանատարը թոյլատրեց գնել, փորձելու նպատակով, գործիքներ առանց հեռագրաթելի հեռագրելու համար Խէրսօնի եւ Գօլտա-պրիստանի միջեւ, 15 վերստ տարածութեան վրա, ծանօթացնելու համար տեխնիկ պաշտօնեաներին մի այդպիսի գործիքի բոլոր մանրամասնութիւնների հետ։ Մտադրութիւն կայ գործը սկսել մօտիկ ապագայում։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Ժամանեց ներքին գործերի մինիստրի օգնական Զինովիեվ։

ԲԻՒՍԿ։ Այստեղ զգացվում էր ալիքանման երկրաշարժ 18 վայրկեանի ընթացքում։

ՊԵՆԶԱ։ Կարմիր խաչի տեղական վարչութիւնը հանգանակութիւն բացեց ի նպաստ Շամախու ազգաբնակութեան։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ։ «Petit Bleu» լրագրին Լօնդօնից հաղորդում են, որ Դէլարէյի բռնած գերիների թիւը, Մէթուէնի հետ միասին, համնում է հազար հոգու։ Գերիների 201 թիւը վերաբերում է նրանց, որոնց ազատութիւն չէ տրված։

ՖԻԼԱԴԵԼՖԻԱ։ Ի պատիւ պրինց Հէնրիխի տրված բանկէտում նա պատասխանեց, որ իր միսիան ոչինչ գաղտնի նպատակ չունի։ Պրինցը վերջացրեց հետեւեալ խօսքերով. «Ձգտենք բարեկամներ լինել եւ բարեկամներ կը դառնանք իսկապէս»։

ԲԵՐԼԻՆ։ Բէլգրադից ստացված մասնաւոր տեղեկութեան համեմատ, չէրնօգօրիական իշխանի որդի Միրկօ նշանվեց Օբրէնօվիչների ազգականուհու՝ օրիորդ Կօնստանտինօվիչի հետ։

27 փետրվարի

ՕԴԷՍԱ։ Ծառայութեան գործերով ժամանեց գլխաւոր բանտային վարչութեան գլխաւոր հրամանատար Գերնէտ։—Ռուսաց ընկերութեան կողմից դէպի Սիզօպօլ, նորերս խորտակված մարդատար շոգենաւի տեղը, ուղարկված «Այ-Պետրի» եւ «Սմէլի» շոգենաւերը արդէն սկսեցին աշխատանքները. աջողվում է միայն հանել մանր մասերը. թանգագին մասերի եւ մեքենաների հանելը կապված կը լինի մեծ դժուարութիւնների եւ ծախսերի հետ։—Բացվեց նաւագնացութիւնը Դնէպրի վրա։

ԲԵՐԼԻՆ։ Պրուսական պատգամաւորների ժողովում պետական քարտուղար Րիխտհօֆէն հաղորդեց, որ Անգլիան համաձայն է, որ կիրառութեան համար հարկաւոր իրերը, որոնք նուիրվում են փախչող բօէրների համար, ուղարկել փախչողների համար շինված բանակները։ Հռետորը համոզում էր ի նկատի ունենալ այն մեծ զոհաբերութիւնները, որ կապված էին պատերազմի հետ, խնայել անգլիացիների զգացմունքները եւ դատել մեծ արդարութեամբ հարաւային Աֆրիկայում տեղի ունեցած անցքերի մասին։ Գերմանիան կարող է այնպիսի դէպքերում, որպիսին է Մէթուէնի վիրաւորումը, համակրութիւն ցոյց տալ։ Շատ կարելի է կաջողվի թոյլտւութիւն ստանալ հարաւային Աֆրի-

կա բժշկական օգնութիւն ուղարկելու համար եւ դրա համար անհրաժեշտ է, որ անգլիացիները զգան, որ գերմանացիները անգլիացիների հետ այնու ամենայնիւ բարեկամ են եւ ըստ ցեղի ազգակից են նրանց»։ Ճառը հաւանութեամբ ընդունվեց։

ԽԱՐԿՕՎ։ Կրէմէնսկի չթեղէն մանուֆակտուրայի ակցիօներական ընկերութիւնը դադարեցրեց վճարումները։

ՄԱՐԻՈՒՊՕԼ։ Նաւագնացութիւնը սկսվեց։

ԵԼԻՍԱՒԵՏՊՕԼ։ Քաղաքային վարչութիւնը վճռեց միջնորդել, որպէս զի թոյլ տրվի երկաթուղու գիծ չինել ներկայ կայարանից մինչեւ քաղաքի կենտրոնը։

ՌՕՍՏՕՎ ԴՕՆԻ ՎՐԱ։ Նաւագնացութիւնը սկսվեց։

ԵԼԻՍԱՎԵՏՊՕԼ։ Քաղաքային վարչութիւնը որոշեց քաղաքային հասարակական բանկ բանալ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Լէմբէրտ հարցնում է, թէ արդեօք կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի՞ օգնական զօրք ուղարկել հարաւային Աֆրիկա՝ Մէտուէնի պարտութիւնը ի նկատի ունենալով։ Բրօդրիկ պատասխանում է, որ Կիտչէնէր դեռ էլի շարունակում է ստանալ օգնական զօրքեր. հետեւեալ ամսին այնտեղ կուղարկվեն 6,000 եօմանրիներ, հետեւակ եւ հեծեալ զօրքերի նշանաւոր զօրաբաժիններ նոյնպէս պատրաստ են ճանապարհ ընկնելու։ Կիտչէնէր ստանում է ամեն տեսակ օժանդակութիւն, ինչ որ պահանջում է։ Բրօդրիկ, սակայն չէ կարծում, որ հարկաւոր լինի ուրիշ օգնական զօրքեր ուղարկել, բացի նրանցից, որ նշանակված են։

ՑԷՏԻՆԻԷ։ Պաշտօնապէս յայտարարված է իշխանորդի Մարկօի նշանադրութեան մասին գնդապետ Կօնստանտինօվիչի աղջկայ հետ։

ԳՕԲՕԿԷՆ։ Պրինց Հէնրին ճանապարհ ընկաւ վերադառնալու նպատակով։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Ֆօլկստինգ, ձայների նշանաւոր մեծամասնութեամբ, հաւանութիւն տուեց դանիական Վեստ-Ինդեան կղզիները ծախելու դաշնագրին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հէջաս Արաբիայում խօլէրայի կողմից անբարեյաջող է յայտարարվում փետրվարի 20-ից։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱՆ

12 փետրվարի

Բօրսայի դիսկօնտը	$4^1/_2$—	$6^1/_2$	ր.
Պետական 4% րենտան	—	$96^1/_4$	»
I Խաղար. տոմսերը	475—	—	»
II » »	376—	—	»
III » »	$300^1/_2$	—	»
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	8—	—	»
Բագուի » »	——	—	»
Թիֆլիսի հող. բանկի 5%	$90^1/_8$	—	»
» » » $4^1/_2$%	——	—	»
Բագուի նաւթ. Ընկ.	360—	—	»
Կասպիական Ընկ.	4205	—	»
Մանթաշեան եւ Ընկ.	205	—	»

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.
Ն. Մ. Ջիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Ն. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ա. Պ. Կարապետեանց—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.
Ա. Ն. Ծպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբոյժ), վեներ. և մորթու հ.
Գ. Ա. Թարխանեանց—7—$7^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. Նաւասարդեան—$7^1/_2$—8 ժ.
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Տ. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բըժըշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆ

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ
ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
ՄԱՐԻԱ ԿՕՐԷԼԼԻ
«ՄԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀՈԳՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»
վէպիկ
Ռուսերէնից թարգմ. Տ. Վ.
Արդիւնքը յատկացնվում «Եղբայրական օգնութեան»։
ԳԻՆՆ Է 1 Ր.
Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“, Г. Галустяну, Лорисъ-Меликовская, № 11. 4—5

ԵՐԿՐԱՉԱՓ ԻՆԺԵՆԷՐ
Ս. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆ
Ընդունում է երկրաչափական եւ հարթաչափական (нивеллировочныя) եւ այլ տեսակ գէօդէզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, ոռոգման, ճահիճներ ցամաքացնելու, անտառների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների եւ փողոցների շինութեան եւ կանօնաւորութեան, քաղաքային եւ այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան, յատակագծի վրա գնահատական (оцѣночный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային եւ այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով եւ այլն։
ԲԱԳՈՒ, «Դվօրցօվայա Նոմէրներ» հիւրանոց. կամ Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Շահբուդաղեանի տուն, № 59, բակում։
75—100

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Օր. Սաքենիկ
ՏԵՐՄԱՋԱՆԵԱՆՑ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան ժամը 9—2
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վանքի մեծ փողոց, տուն Մարտիրօսեանցի։
(Ն. Կ.) 43—60

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ
Թարգմանութիւն
Կ. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ ԷՖԷՆԴԻԻ
Երեք հատորի գինը 15 ղուրուշ։
Խիստ շահեկան վէպ մը, որ անցեալ տարի «Սուրհանդակ» լրագրին մէջ հրատարակուեցաւ. իբրեւ թերթօն եւ մեծ համակրանքով ու հետաքրքրութիւամբ կարդացուեցաւ։
Կը գտնվի Պաղտադլեան գրատունն, Սուլթան համամ թիւ 14, եւ գրավաճառաց քով։
2—5

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու եւ ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաեւ բոլորովին նոր միջոց
ՋՈՒԻ ԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինեան փողոց, տ. № 15, բընակարան № 2. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում՝ Կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բագւում. նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պօպօվի եւ Աբխազովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պօստով։ 51—100

Արդէն ծանօթ է հայ հասարակութեան՝ որ բաւական ժամանակէ ի վեր, Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտի միաբան Հ. Արսէն Ղազիկեան, սկսած է պատրաստել Հայկական Մատենագրութիւն, եւ կամ՝ Մատենագրութիւն Մատենագրութեանց ի սկըզբանէ մինչեւ մեր օրերը։ Սոյն գործի կատարելութեան համար՝ անհրաժեշտ կարեւոր լինելով աչքի առաջ ունենալ հայերէն լեզուով գրված եւ լոյս տեսած որ եւ իցէ հեղինակութիւններ եւ թարգմանութիւններ,—քանիցս անգամ ալ տպագրված լինեն,—ուստի կը խնդրենք մեր յարգոյ հեղինակներէն եւ թարգմանիչներէն՝ որ բարեհաճեն մի մի օրինակ ուղարկել մեզ իրենց գրութիւններէն, որով մեծապէս նպաստած պիտի լինեն,—ի մօտոյ լոյս տեսնելիք,—հայկական մատենագրութեան կատարելութեան, եւ իրենց ուղարկած գրոց մասին ալ՝ ըստ պատշաճին՝ անթերի եւ կարեւոր ծանօթութիւնք զետեղված պիտի գտնեն նոյն հրատարակութեան մէջ։

Արդ, այն հեղինակներն եւ կամ թարգմանիչներն՝ որոնք բնաւ իրենց հրատարակութիւններէն—որ եւ իցէ կերպով—մեզի ուղարկած չեն, կը փափագէինք՝ որ գոնէ այսուհետեւ փոխանակութեամբ մեր տպարանի գրոց՝ հաճին ուղարկել, ԿԱՆԽԱՒ ԻՄԱՑՆԵԼՈՎ Մ[...] ԻՐԵՆՑ ՈՒՂԱՐԿԱԾ ԵՒ ՄԵՐ ՏՊԱՐԱՆ[...] ՓՈԽԱՐԷՆ ՈՒՂԱՐԿԵԼԻՔ ԳՐՈՑ ԱՆՈՒՆԸ։

Մեր հասցէն է Վենետիկ, Ս. Ղազար Հ. Եսայի Տայեցի Մատենադարանապ[...]
P. Isaïe Tayétsi Bibliothécai[re]
Couvent Mechitiariste Venise (Itali[e])
3[...]

Լոյս տեսաւ
ԻՒՐԻՑ ՎԵՍԵԼՕՎՍԿՈՒ
армянскій поэтъ
СМБАТЪ ШАХЪ-АЗИ[З]
(Քննադատական էտիւդ)
ԳԻՆՆ Է 1 Ր.
Գրքոյկին կցած են՝ Սմբատ Շահ-Ազիզի սատիպ պատկերը, «Լեւոնի Վշտի» մի[...] կտորների եւ այլ ոտանաւորների ռու[ս] թարգմանութիւնը։
Ցանկացողները դիմում են հեղինակին տեւեալ հասցէով. Москва, Леонтьевскій [пер.] № 11, кв. 17, Юрію (Георгію) Алексѣе[вичу] Веселовскому. 4—[...]

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
վաճառվում են՝
ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆ Ա. բժ., Կինը եւ տղամարդը Ս. Պ. 1902 թ.—15 կ., Առողջապահական նորատի կանանց—20 կ., Մարմնամարզութիւն (25 պատկերով)—20 կ., Մնամարզութեան աղիւսակը (23 պատկերով)—10 կ., Մանկավարժութեան մասին զրոյցներ—15 կ., Ժառանգականութիւն եւ դաստիարակութիւն—1[...], Կարիք եւ Բարեգործութիւն—15 կ., Ո՞վ է յանցաւորը—15 կ., Գեղձախտ (ռոտուխա)—10 կ., Առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ—10 կ., Սիֆիլիս—1[...], Մեր նեարդերը—10 կ., Վեներական ախտեր—5 կ.։
ԵՐԻՑԵԱՆ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը եւ Կովկասի Հայք 19-րդ դարում երկու հատոր 4 ր.
» Патріархъ всѣхъ Армянъ Нерсесъ V-й, Князь и княгиня Воронцовы [съ] тремъ цортретами—3 рубля.
» Ներսէս Ե-րդ կաթողիկոսի կենսագրութիւն, 3 տետր -75 կ.
» Գրիգոր Արծրունին եւ նրա 25 տարվայ գործունէութիւնը—25 կ.
» Վենետիկի Մխիթարեանք—1 ր.
» Պատմութիւն 75-ամեայ գոյութեան Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպրոցի, [...] ա. վեց պատկերով—2 րուբլի։
Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (Ն) 1—5

Թիֆլիսի Գործակատարների Փոխադարձ Օգնութ[եան] Ընկերութեան Վարչութիւնը
փետրվարի 15-ից տեղափոխվել է իր սեփական բնակարանը, Գանօվսկայեա փողոց, Աղէք[սանդր] Փրիդոնեանի տուն, ուր ընդունվում են իսկական անդամներից տարեկան վճարներ եւ ընկեր[ու]թեան անդամ գրվել ցանկացող նոր անձերից—յայտարարութիւններ։
2—2

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“
ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները արժանացա[ն] Կովկասում կօնֆէտի արդիւնաբերութեան
ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ
Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄԻ, Կարամէլ «ԻՒԲԻԼԷՕՆԱՅԱ» եւ առհա[սա]րակ բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։
Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։
Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլօվսկայա փողոց. սեփական տուն
Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։
24—100 (Ն. Կ.)

Թիֆլիսի Առեւտրական Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը
տեղեկացնում է պ.պ. Բաժնետէրերին, որ, համաձայն Ընկերութեան պայմանագրի 6-րորդ [...] դուածին, նա նշանակել է 5%-ի վճարք, այսինքն 5 ր, իւրաքանչիւր փայից։
Դրամի ընդունելութիւնը կը կատարվի Վարչութեան գրասենեակում (Երեւանեան հրապարակ, տուն Խարազեւանի, բակում). փետրվարի 25-ից մինչեւ մարտի 4-ը, առաւօտեան ժ[ամը] 10-ից մինչեւ 2-ը։
(17, 21, 28) 2—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԼԷՕ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Մեր կեանքը, գրականութիւնը անցեալում
ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ
XVIII ԴԱՐ
Առաջին մաս
ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՈՊԷԿ
Ծախվում է. հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը ։Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Мшакъ [...] «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“
Նոյն տեղերում ծախվում են նոյն հեղինակութեան ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԻ մնացած օրինակները։ Գինը 1 րուբլի 50 կոպէկ։